

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

Кваліфікаційна робота
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

з теми: **ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У СФЕРІ**
ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Виконав: здобувач вищої освіти
освітньої програми Соціальна допомога
спеціальності 232 Соціальне
забезпечення
денної форми здобуття вищої освіти
Гапонов Максим Ігорович

Керівник: **Гевчук Н.С.** кандидат
педагогічних наук, доцент, завідувач
кафедри соціальної роботи

Рецензент: **Віннічук О.В.**, кандидат
політичних наук, доцент, завідувач
кафедри політології та філософії

Кам'янець-Подільський, 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ.....	7
1.1.Поняття явища безробіття та його причини в Україні.....	7
1.2.Правове регулювання професійної зайнятості населення в Україні.....	16
1.3. Дослідження сучасного стану професійної зайнятості населення в Кам`янець-Подільській ОТГ	23
РОЗДІЛ 2. ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗРОБІТНИМИ	30
2.1. Основні напрями роботи з безробітними у Центрі зайнятості	30
2.2. Діяльність соціального працівника у наданні допомоги безробітнім.....	35
2.3. Методичні рекомендації для соціального працівника по роботі з безробітними.....	46
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	58
Додаток А. Анкета на визначення потреб безробітних.....	58

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблеми зайнятості населення є однією з глобальних проблем сучасності, а вирішення даної проблеми потребує значної уваги адже безробіття є негативним соціальним явищем не тільки для нашої країни, але й для всіх країн світу. Безробіття – складна соціальна проблема ринкового суспільства, яка полягає з одного боку, в наявності працездатного населення, що бажає працювати, але позбавленого роботи, з іншого боку, у відсутності робочих місць.

Безробіття є дуже важливим соціальним, психологічним та моральним феноменом, яке постійно турбує суспільство і вимагає глибокого вивчення причин, що його породжують, а також наслідків, які негативно впливають на всіх його членів, викликаючи зростання рівня захворювань, сприяючи появі інших проблем, таких як алкоголізм, наркоманія, розлучення, насильство в сім'ї. Соціальна робота у сфері зайнятості є невід'ємною сферою соціального захисту різних цільових груп і категорій населення, її вирізняють свої особливі форми, методи роботи, соціальні технології, сфери соціального впливу.

Дана тема досить докладно висвітлена в різних аспектах. Н. М. Воловський, Л. К. Плюсніна, А. В. Русина описують безробіття як неминуче явище будь-якого суспільства, види і причини безробіття з економічної точки зору, І. С. Березін, Ю. А. Болотков розглядають шляхи зниження безробіття. І. Г. Зайнишева, П. Д. Павленок характеризують форми і методи соціальної роботи з безробітними.

Теоретичною основою дослідження проблем зайнятості населення є праці таких відомих зарубіжних економістів: Дж. М. Кейнса, А. Маршалла та інших. В Україні дослідження проблеми ринку праці, зайнятості здійснюють С. І. Бандур, В. М. Василенко, В. А. Савченко. Питання формування ринку праці молоді, особливо фахівця з вищою освітою, висвітлювали такі українські вчені, як: О. А. Грішнова, М. І. Нижній, С. М. Злупко, А. С. Лаврук, А. А. Яременко та інші.

Соціальні послуги були об'єктом науково-прикладних досліджень вітчизняних дослідників, як Л. Ільчук, О. Іляш, Н. Кабаченко, М. Карлсон, Л. Качан, Т. Кіча, О. Кочемировської, Т. Семигіна, а також міжнародних експертів і закордонних науковців П. Бересфор, Н. Буллаїн, Р. Тофтісової Матерон, М. Дімітрова, К. Кордері, М. Престлі, І. Фулц та ін.

Грунтовний аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що, незважаючи на значний науковий інтерес дослідників до вивчення різних аспектів соціального захисту та соціальних послуг, механізми державного управління системою надання соціальних послуг у вітчизняній юридичній, економічній, соціологічній та іншій науковій літературі розкриваються фрагментарно. На сьогодні відсутнє цілісне комплексне дослідження, в якому крізь призму вітчизняної державно-управлінської науки систематизовано державноуправлінські механізми системи надання соціальних послуг, недостатньо дослідженими в науці державного управління є природа, зміст і сутність цих механізмів.

Разом з тим, в Україні від змін, що відбуваються в системі наданні соціальних послуг, відстає як адаптація ринку праці, що забезпечує поєднання робочої сили із засобами виробництва, так і система регулювання трудових відносин. Як наслідок зростають ризики дефіциту кадрів, структурного безробіття, розширення масштабів нестійкої зайнятості. В даному контексті у зв'язку із розвитком ІКТ актуальним стає дослідження сучасних технологій покращення надання соціальних послуг сфери зайнятості та розробка комплексу напрямків вдосконалення ринку праці з метою підвищення зайнятості населення [20, с.419].

Зважаючи на актуальність проблеми безробіття, визначення та розробку інноваційних технологій соціальної роботи з даною категорією населення нами визначено тему дослідження: ***«Особливості надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення».***

Метою дослідження — є визначення технологічного забезпечення соціальної роботи з безробітними.

Для досягнення поставленої мети ми визначили наступні **завдання**:

1. Охарактеризувати поняття безробіття у вітчизняній та зарубіжній літературі.
2. Визначити основні проблеми та потреби безробітного населення.
3. Розробити методичні рекомендації для соціальних працівників, які працюють з безробітним населенням.

Об'єктом дослідження – соціальні послуги для безробітних.

Предметом дослідження – виступають напрями роботи з безробітними у Центрі зайнятості.

Методи: теоретичні: аналіз літературних джерел щодо діяльності центрів зайнятості та їх основних напрямків та завдань; аналіз зарубіжного досвіду у вивченні проблем та причин безробіття; класифікація і узагальнення отриманої інформації з метою висвітлення основних вихідних положень експериментальної роботи; метод анкетування; метод порівняльного і статистичного аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій для соціальних працівників, які працюють з безробітним населенням, з метою покращення ситуації на ринку праці.

Апробація результатів дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи були апробовані на науковій конференції студентів та магістрантів за підсумками НДР у 2024 р. та Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 11 квітня 2025 року).

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано статтю у співавторстві із науковим керівником: Гевчук Н.С., Гапонов М.І. Державна служба зайнятості як основна структура надання соціальних послуг у сфері зайнятості населення. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна / За ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Вип. 40.

[Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В, 2025. 166 с., С. 20-27

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків.

ВИСНОВКИ

Розглянувши дану тему, ми ознайомились з поняттям «безробіття» та причинами його виникнення в Україні. Проаналізували правову сторону професійної зайнятості населення в Україні, а також основні напрями роботи з безробітними у Центрі зайнятості. Охарактеризували діяльність соціального працівника у наданні допомоги безробітним і прийшли до наступних висновків, що соціальний працівник – це консультант, що надає консультацію про наявність вакантних місць, про підприємства, де вони є, про можливість перенавчання. Так само проводиться професійне консультування. Також по необхідності, якщо клієнт потребує психологічної підтримки, соціальний працівник в змозі її надати.

Особиста психологічна консультація необхідна тим безробітним, які перебувають у стані депресії зі зниженою активністю поведінки, песимістичним настроєм і поганим самопочуттям. Такі люди відчують труднощі в спілкуванні, як з близькими, так і з потенційними роботодавцями. Соціальний працівник може сприяти безробітному у пошуку роботи та його працевлаштування. Важливим аспектом діяльності соціального працівника є проведення попереджувальних заходів, що сприяють скороченню можливості безробіття.

Опрацювавши вітчизняну та зарубіжну літературу, ми зробили висновки, що проблема безробіття існує у всіх країнах світу, а тому кожна країна використовує своєрідний принцип регулювання безробіття. Ознайомившись з такими принципами у Німеччині, Англії, Швеції, Японії, Америки, було виявлено, що в Німеччині умови для забезпечення робочих місць найкращі. В Україні немає наскільки розгалуженої системи по скороченню безробіття, як в запропонованих країнах, але українське суспільство активно бореться з даним негативним явищем.

Виконуючи завдання нашого дослідження, ми також визначили основні проблеми та потреби безробітного населення і прийшли до таких висновків, що основними проблемами з якими стикається безробітні є відсутність

роботи, відсутність потрібних вакансій у Центрі зайнятості, погіршення психологічного стану безробітних, страх звернутися за допомогою, відторгнення рідними, зниження рівня життя, поява шкідливиш звичок. З даними проблемами борються соціальні працівники та працівники Центрів зайнятості, робота яких направлена на попередження появи даних наслідків, а також і боротьба вже з виявленими проблемами. Також слід зазначити, що ми визначили потреби безробітного населення:

1. Психологічна допомога, яка включає в себе: психологічну діагностику, психологічну консультацію, психологічний тренінг із підвищення мотивації до праці, психологічний тренінг із підвищення самооцінки.

2. Допомога Центру зайнятості, яка надається у таких видах: інформація про вакансії, інформація про професії (спеціальності), які користуються попитом на ринку праці, семінари з техніки пошуку роботи, інформація щодо відкриття власної справи, навчання, перенавчання або підвищення кваліфікації, допомоги по безробіттю.

3. Допомога соціального працівника, яка полягає у: налагоджені сімейних відносин, проведені тренінгів, семінарів, консультаціях про можливість перенавчання, професійному консультувані, а також активізації власних зусиль клієнтів.

Соціальний працівник має виявляти сім'ї безробітних та стежити за ними, вивчати їх потреби та проблеми. Також значну увагу працівник соціальної сфери має приділяти психологічному стану безробітного, адже людина опинившись без роботи відчуває пригнічення, перебуває у стані депресії, відчуває себе обузою для рідних. Тому соціальний працівник у таких ситуаціях допомагає у знятті емоційної напруги та соціально-психологічній адаптації безробітного. Також слід зазначити, що соціальний працівник тісно співпрацює з Центром зайнятості, адже їхня робота переплітається у своїх формах і видах.

Враховуючи те, що соціальний працівник являється посередником між державою і суспільством і може надавати не тільки психологічну консультацію, але і інформацію про працевлаштування, а також співпрацює із Центром зайнятості, ми розробили методичні рекомендації для таких фахівців, що включають в себе такі основні види допомоги: активізація власних зусиль клієнтів щодо влаштування свого життя, підвищення відповідальності людини перед собою, своєю сім'єю та суспільством, ефективним є навчання клієнтів методам і техніці самостійного пошуку роботи, надання інформації про вакансії, надання консультацій з питань впровадження деяких норм законодавства про працю і зайнятість, надання психологічної допомоги, психологічних консультацій, проведення консультацій по підвищенню мотивації до праці та підвищення самооцінки. На наш погляд, важливим також є проведення різних тренінгів, для отримання інформації та консультації по безробіттю.

Дослідивши сучасний стан професійної зайнятості населення серед безробітних міста Кам'янця - Подільського можемо зробити висновок, що безробітні є дуже вразлива верства населення, яка стикається з психологічними, соціальними та моральними проблемами з якими їй на одинці важко впоратися, тому дана категорія населення потребує допомоги психолога, соціального працівника та спеціалістів Центру зайнятості. Також слід зазначити, що Центр зайнятості працює індивідуально з кожним клієнтом та прагне допомогти не тільки у пошуку роботи, але і допомагає розібратися у психологічних проблемах, які виникають за той час коли людина не працює. Дана служба інформує, консультиує, допомагає, веде облік, тобто надає великий комплекс допомоги непрацюючому населенню, а також є сполучною ланкою між роботодавцем та безробітним.

Отже, безробіття є складним соціальним явищем, яке впливає на різні сфери життя людини. Соціальна робота з безробітними дуже важлива, адже допомагає не тільки безпосередньо безробітним, але їхньому найблищому оточенню, допомагає у подоланні кризових ситуацій.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються в досконалому вивченні проблеми безробіття та причин його виникнення, в створенні різноманітних програм, які допоможуть людині, яка опинилась без роботи, подолати данну проблему, подолати психологічні наслідки безробіття, а також розраховувати на підтримку зі сторони держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Макроекономіка : підручник / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик К. : Знання, 2017. 703 с.
2. Баланда А. Соціально-економічні ризики та наслідки безробіття в Україні / А. Баланда // Міжнародний науково-практичний журнал, 2023. № 4. С. 75–78.
3. Васильченко В. С. Державне регулювання зайнятості / В. С. Васильченко. К. : КНЕУ, 2023. 289 с.
4. Гаркавенко Н. О. Проблеми зайнятості та безробіття на національному ринку праці / Н. О. Гаркавенко // Формування ринкових відносин України. 2018. № 4. С.168.
5. Гнибіденко І. Трудова зайнятість – важлива складова соціальної політики / І. Гнибіденко // Праця і зарплата, 2017. № 47. С. 34-45.
6. Горошко Л. Психологічні аспекти проблеми активного пошуку роботи безробітними особами / Л. Горошко // Україна : аспекти праці, 2016. № 6. С. 16-20.
7. Гуць М. Проблеми безробіття та рівня життя населення України / М. Гуць // Україна : аспекти праці, 2013. № 2. С. 13–17.
8. Дербаль М. Проблема безробіття : де вихід / М. Дербаль // Краєзнавство. Географія. Туризм, 2014. № 36. С. 20–23.
9. Закон України "Про зайнятість населення"
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
10. Закон України "Про обов'язкове пенсійне страхування в Україні" №1058 від 9 липня 2003 р. // Праця і зарплата. 2003. № 16. С. 90-100.
11. Калина А.В. Економіка праці : навч. посіб. / А.В. Калина. К. : МАУП, 2004. 68с.
12. Кіліна Т. М. Зайнятість населення в системі соціально-економічних показників / Т. М. Кіліна // Економіка та держава, 2018. № 8. С. 106-108.

13. Кодекс законів про працю / Кодекси України : 92 т. К. : Ін Юре, 2024. Т. 1. С. 149-224.
14. Кодекс законів про працю України. К. : Праця, 2004. 368 с.
15. Колешня Л. Безробіття в умовах формування ринкових відносин / Л. Колешня // Україна: аспекти праці. 2007. № 6. С. 9-11.
16. Конституція України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
17. Краснов Ю. М. Економічна стратегія ефективної зайнятості : монографія / Ю. М. Краснов. К. : Знання України, 2024. 253 с.
18. Краузе О. І. Концепція змішаного регулювання зайнятості населення України / О. І. Краузе // Актуальні проблеми економіки, 2015. № 10. С. 167-172.
19. Кузьменко Т. М. Соціологія : навч. посіб. К. : Центр навч. л-ри. 2020. С. 145-158.
20. Лібанова Е. М. Ринок праці : навчальний посібник / Е. М. Лібанова. К. : Центр навчальної літератури, 2023. С. 158 - 163.
21. Лук'яненко Г. Проблеми безробіття в Україні та шляхи їх вирішення / Г. Лук'яненко // Актуальні проблеми економіки, 2023. №9. С.172–184.
22. Маршавін Ю. Сучасні проблеми ринку праці України / Ю. Маршавін // Праця і зарплата, 2016. № 14. С. 6–7.
23. Мімандусова Г. Безробіття в Україні : проблеми соціального захисту // Україна: аспекти праці, 2017. № 5. С. 28–33.
24. Пазюк О. Проблеми безробіття в Україні / О. Пазюк // Україна : аспекти праці, 2024. № 2. С. 3–10.
25. Панчишин С. Макроекономіка : навч. посіб. / С. Панчишин. К. : Либідь, 2022. С. 410-417.
26. Покришук В. Підвищення економічної активності безробітного населення України / В. Покришук // Україна : аспекти праці. 2015. № 4. С. 17-24.

27. Про соціальні послуги : Проект Закону України від 18 вер. 2015 р. № 3143 / Верховна Рада України : офіц. веб-сайт. 2015. Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56548.

28. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015 // Офіц. вісн. України. 2015. 23 січ. (№ 4). С. 8. Ст. 67. 250.

29. Про схвалення Концепції реформування системи соціальних послуг : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 квіт. 2007 р. № 178-р // Офіц. вісн. України, 2007. 27 квіт (№ 28). С. 69. Ст. 1122. 251.

30. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серп. 2012 р. № 556-р. // Офіц. вісн. України, 2012. 20 серп. (№ 61). С. 71. Ст. 2482. 252.

31. Райт Г. Державне управління / Глен Райт. К. : Основи, 2024. 191 с. 253.

32. Рачинський А.П. Стратегічне управління персоналом в органах державної влади (теоретико-методологічний аналіз) : моногр. / А.П. Рачинський. К. : НАДУ, 2019. 316 с.

33. Рачинський А.П. Стратегічне управління персоналом як механізм здійснення структурних змін у діяльності органів державної влади / А.П. Рачинський // Держ. управління: удосконалення та розвиток, 2009. № 3. 416
Режим доступу : www.dy.nayka.com.ua/index.php?nomer_data=3&year_data=2009.

34. Руденко Н. В. Питання оптимізації регулювання зайнятості в умовах відкритої економіки України / Н. В. Руденко // Зовнішня торгівля : право та економіка, 2017. № 6. С. 120–127.

35. Сайт державної служби зайнятості. – Режим доступу : <http://www.dcz.gov.ua>.

36. Трофанова Т. Г. Безробіття як фактор нівелювання економічних та суспільно-виробничих відносин (підводні течії епохи безробіття) / Т. Г. Трофанова // Економіка. Фінанси. Право, 2006. № 5. С. 31–34.

37. Тюптя Л. Т. Соціальна робота : теорія і практика / Л. Т. Тюптя, І. Б. Іванова. К. : ВМУРОЛ «Україна», 2024. С. 122-123.
38. Фагесенко Н. В. Соціально-економічні наслідки безробіття / Н. В. Фагесенко // Формування ринкових відносин в Україні, 2019. № 7–8. С. 114-117.
39. Федоренко В. Г. Ринок праці в Україні та економічні тенденції в умовах світової економічної кризи / В. Г. Федоренко // Економіка та держава, 2019. №1. С. 4-5.
40. Черниш Т. Сутність та особливості довготривалого безробіття в Україні / Т. Черниш // Україна : аспекти праці, 2016. № 3. С. 8–12.
41. Яценко В. Проблеми аналізу безробіття в Україні / В. Яценко // Україна : аспекти праці, 2021. № 6. С.35-47.